

طرح شفافیت تراکنش‌های بانکی از طریق تفکیک حساب شخصی و تجاری

گزارش سیاستی شماره ۹۸۰۷۰۱

مهر ۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا
وَأَنهَا كِه در راه ما (با خلوص نِيَّت) جهاد کنند،
قَطْعاً به راه‌های خود، هدايتشان خواهيم کرد

طرح شفافیت تراکنش‌های بانکی از طریق تفکیک حساب شخصی و تجاری

طرح شفافیت تراکنش‌های بانکی از طریق تفکیک حساب شخصی و تجاری

گروه موضوعی:

پول و بانک

نوع گزارش:

سیاستی

شناسه:

۱۳۹۸۰۷۲۰۶

تاریخ انتشار:

۱۳۹۸/۰۷/۰۱

تهیه و تدوین:

علی شهیدی

ناظر علمی:

محمد امینی رعیا

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، ارائه نمایند.

۸..... خلاصه مدیریتی

بخش اول

۱۰..... مقدمه

بخش دوم

۱۲..... لزوم و روش شناسایی جریان مالی اقتصاد

بخش سوم

۱۴..... الگوی مفهومی شفافیت تراکنش‌های بانکی

بخش چهارم

۱۷..... تجربه کانادا در شفافیت تراکنش‌های بانکی

بخش پنجم

۲۱..... تجربه آمریکا در شفافیت تراکنش‌های بانکی

بخش ششم

۲۵..... طرح پیشنهادی شفافیت تراکنش‌های بانکی برای ایران

خلاصه مدیریتی

طی سال‌های اخیر، نقدینگی کشور به طور میانگین سالانه حدود ۲۷ درصد افزایش داشته است؛ اما به دلیل اینکه این نقدینگی به سمت بخش‌های مولد هدایت نشده، رشد اقتصادی مدنظر حاصل نشده است. پیش‌نیاز جلوگیری از هجوم نقدینگی به سمت فعالیت‌های غیرمولد، رصد جریان انتقال کالا در بازارهایی از جمله طلا، ارز، مسکن، خودرو و ... است که ظرفیت سفته‌بازی و سوداگری در آن وجود دارد؛ اما رصد جریان کالا در کشور اگر غیرممکن نباشد، بسیار سخت بوده و به راحتی ممکن نیست. علاوه بر این، گردش غیرشفاف نقدینگی باعث شده است فعالیت‌های بسیاری در فضای اقتصادی انجام شود، اما به دلیل اینکه امکان شناسایی آن وجود ندارد، دولت نتواند از ظرفیت درآمدی آن به طور کامل استفاده نماید؛ لذا در این شرایط، فرار مالیاتی و علاوه بر آن پولشویی اجتناب‌ناپذیر بوده و امکان جلوگیری از آن به صورت حداکثری فراهم نشده است.

پیش‌نیاز ممانعت از هجوم نقدینگی به سمت فعالیت‌های غیرمولد و همچنین پایان دادن به فرار مالیاتی و پولشویی، شناسایی دقیق «جریان مالی اقتصاد» است. شناسایی جریان مالی اقتصاد از طریق «شفافیت تراکنش‌های بانکی» امکان‌پذیر است. «تفکیک حساب‌های بانکی شخصی از تجاری» و «شفاف سازی هر تراکنش بر اساس قواعد مشخص»، دو اقدام مهمی است که باید در این راستا انجام گیرد؛ تا امکان بهبود کیفیت گردش نقدینگی و بررسی عملکرد کلیه فعالان اقتصادی برای تصمیم‌گیران فراهم شود. با این دو اقدام، حساب‌های شخصی دارای سقف مشخص تراکنش شده که بالاتر از این سقف باید گزارش شود؛ در مقابل حساب‌های تجاری سقف محدودکننده‌ای نداشته اما تراکنش‌های آن باید در اظهارنامه مالیاتی ارائه گردد. در واقع حساب شخصی (خانوار) برای درآمد و مخارج متعارف یک شخص (خانوار) در طول سال و

حساب تجاری برای انجام تراکنش‌های مربوط به کسب و کار تجاری (مشاغل حقیقی و حقوقی) استفاده شود. لذا به‌طور پیش‌فرض، تمامی حساب‌ها، حساب شخصی محسوب می‌شوند؛ مگر آنکه فردی (حقیقی یا حقوقی) به‌صورت داوطلبانه نسبت به ثبت یک یا چند حساب خود تحت عنوان حساب تجاری اقدام نماید. در چنین سازوکاری، افراد بر اساس وضعیت اقتصادی خود، به‌صورت خودکار و خودکنترل، نوع حساب خود را انتخاب خواهند کرد.

این تقسیم‌بندی با قوانین مالیاتی فعلی کشور نیز سازگار است؛ چرا که در حال حاضر اخذ مالیات از اشخاص حقیقی مبتنی بر درآمد سالانه است و طبق ماده ۹۳ قانون مالیات‌های مستقیم با آن‌ها رفتار می‌شود و مالیات اشخاص حقوقی تجاری مبتنی بر سود سالانه (کسر هزینه‌های قابل قبول و استهلاکات از مجموع درآمد) است و طبق ماده ۱۰۵ قانون مالیات‌های مستقیم از آن‌ها مالیات اخذ می‌شود.

بررسی تجربیات جهانی در کشورهایی همچون کانادا و آمریکا حاکی از آن است که چنین سازوکاری در این کشورها نیز سابقه داشته و می‌تواند جزئیات متعددی را در بگیرد. بر این اساس، در بخش پایانی گزارش، طرح پیشنهادی برای شفافیت تراکنش‌های بانکی که می‌تواند در ایران اجرایی شود، ارائه شده است؛ طرح مذکور حاصل بررسی تجربیات جهانی، مطالعات کارشناسی، تحقیقات میدانی و مباحثه با خبرگان این حوزه بوده است.

بخش اول

مقدمه

عدم اطلاع حاکمیت و دولت از «کیفیت گردش نقدینگی» در کشور، مسائل متعددی را پدید آورده است؛ مهمترین مسئله در این زمینه، امکان ناپذیر بودن جهت دهی نقدینگی به سمت بخش‌های مولد و ممانعت از سرریز آن به بخش‌های غیرمولد و اقدامات آسیب‌زا برای اقتصاد است. بر اساس داده‌های بانک مرکزی، رشد نقدینگی طی ۵ سال اخیر به طور متوسط ۲۷ درصد بوده است. اما مشخص نیست این حجم از افزایش نقدینگی، به چه سمت و سویی حرکت کرده و چه اثری بر اقتصاد ایران داشته است.

از طرف دیگر، از چالش‌های جدی پیش روی تولید و رشد اقتصادی در کشور، وجود بازارهای غیرمولد و موازی با تولید بوده است. این دست فعالیت‌ها به دلیل ریسک پایین و بازدهی بالا و کوتاه‌مدت در مقایسه با سرمایه‌گذاری در تولید و بخش حقیقی اقتصاد که عموماً دارای بازدهی کمتر، بلندمدت‌تر و پرریسک‌تری هستند، حائز جذابیت بسیار بیشتری هستند؛ ضمن آنکه ریسک و دردسر انجام فعالیت‌های مولد در کشور از جمله هزینه‌های ثابت بنگاه، مالیات، بیمه، استاندارد، ریسک فروش محصول و ... نیز کفه ترازو را به سمت بخش‌های غیرمولد سنگین نموده و انگیزه فعالان اقتصادی را کاهش داده است.

پیش‌نیاز شناسایی فعالیت‌های غیرمولد و جلوگیری از هجوم نقدینگی به سمت آن، رصد جریان انتقال کالا در بازارهایی از جمله طلا، ارز، مسکن، خودرو و ... است که ظرفیت سفته‌بازی و سوداگری در آن وجود دارد؛ اما رصد جریان کالا در کشور اگر غیرممکن نباشد، بسیار سخت است. به عنوان مثال همان‌طور که در تبصره ۷ ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم هم آمده است، باید سامانه املاک و اسکان راه‌اندازی شود تا تمام معاملات مسکن از طریق آن قابل رصد باشد؛ در مورد

بازارهای طلا و ارز و ... هم لازم است چنین سامانه‌هایی ایجاد شود؛ اما به دلایل مختلفی راه‌اندازی این سامانه‌ها در کشور بسیار زمان‌بر بوده است.

علاوه بر این موارد، گردش غیرشفاف نقدینگی باعث شده است فعالیت‌های بسیاری در فضای اقتصادی انجام شود، اما به دلیل اینکه امکان شناسایی آن وجود ندارد، دولت نتواند از ظرفیت درآمدی آن استفاده نموده و فرار مالیاتی رخ دهد. این مهم به ویژه در شرایط فعلی اقتصاد ایران که دولت با کسری بودجه مواجه بوده و احصای ظرفیت‌های جدید درآمدی برای آن اهمیت بالایی دارد، از اولویت بالاتری برخوردار است. گسترش پولشویی نیز از دیگر خروجی‌های چنین وضعیتی بوده است.

بر این اساس، ضروری است اقداماتی در دستور کار قرار گیرد تا امکان جلوگیری از گردش نامطلوب نقدینگی که خود را در گسترش فعالیت‌های غیرمولد و فرار مالیاتی و بعضی مصادیق پولشویی نشان می‌دهد، فراهم شود؛ یکی از اقدامات مهم در این زمینه، شناسایی جریان مالی اقتصاد است که از طریق شفافیت تراکنش‌های بانکی، امکان‌پذیر است.

در این گزارش، ضمن بررسی لزوم و روش شناسایی جریان مالی اقتصاد، سازوکار شفافیت تراکنش‌های بانکی به عنوان ایده پیشنهادی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و پس از بررسی تجربیات کشورهای کانادا و آمریکا در این زمینه، طرح پیشنهادی برای آن ارائه شده است.

بخش دوم

لزوم و روش شناسایی جریان مالی اقتصاد

همانطور که در مقدمه مورد بحث قرار گرفت، گردش غیرشفاف و بی‌کیفیت نقدینگی باعث شده است امکان محدود کردن فعالیت‌های غیرمولد در اقتصاد ایران وجود نداشته باشد؛ علاوه بر این، درآمد دولت نیز به دلیل اقدامات پنهانی و غیرشفاف در اقتصاد کاهش یابد و امکان وقوع پولشویی نیز بیشتر شود. پیش‌نیاز جلوگیری از فعالیت‌های غیرمولد و همچنین لازمه پایان دادن به فرار مالیاتی و پولشویی، شناسایی جریان مالی اقتصاد است.

در واقع از آنجا که به ازای هر معامله کالا، جریان مالی بین افراد شکل می‌گیرد، شناسایی این جریان می‌تواند به شناسایی فعالیت‌های غیرمولد و در نتیجه جلوگیری از آن منجر شود. همچنین پیش‌نیاز جلوگیری از فرار مالیاتی و پولشویی نیز شناسایی جریان مالی در اقتصاد است؛ تا از این طریق، دیگر امکان فعالیت پنهانی و زیرزمینی در اقتصاد وجود نداشته باشد.

روش شناسایی جریان مالی اقتصاد

در حال حاضر سه دسته تراکنش بانکی در اقتصاد وجود دارد:

یک) تراکنش‌های تجاری که با حساب‌های حقوقی شرکت‌ها انجام می‌شود. این تراکنش‌ها در حال حاضر نسبتاً شفاف هستند. زیرا در هنگام بازرسی مالیاتی، صورت‌حساب کامل حساب شرکت با دفاتر ارائه شده آن تطبیق داده می‌شود.

دو) تراکنش‌های شخصی که با حساب‌های شخصی افراد انجام می‌شود. این تراکنش‌ها در حال حاضر شفاف نیستند، اما نیازی به شفافیت آن‌ها وجود ندارد. زیرا معاملات مربوط به مخارج روزمره خانوار اساساً مشکل خاصی برای کشور ایجاد نمی‌کند.

سه) تراکنش‌های تجاری که با حساب‌های شخصی افراد انجام می‌شود. شرکت‌های دو دفتره عموماً فرار مالیاتی خود را با استفاده از حساب بانکی مدیرعامل شرکت، منشی، آبدارچی یا ... انجام می‌دهند و سفته‌بازان و سودجویان بازارهای ارز و طلا و مسکن در بیشتر معاملاتشان از حساب شخصی خود یا اطرافیان استفاده می‌کنند. فعالیت‌های غیرقانونی، قاچاق و ... هم عمدتاً با حساب‌های اجاره‌ای انجام می‌شود.

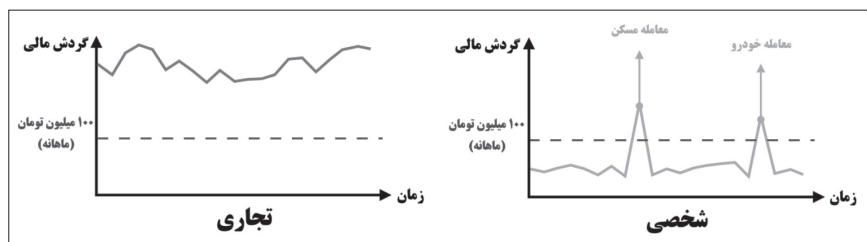
مانع اصلی برای رصد و شناسایی جریان مالی اقتصاد، آن دسته از تراکنش‌های تجاری هستند که با حساب‌های شخصی افراد انجام می‌شود. در نتیجه از جمله اقداماتی که برای شناسایی جریان مالی اقتصاد باید در دستور کار قرار گیرد، «تفکیک حساب‌های بانکی شخصی از تجاری» و «شفاف سازی هر تراکنش بر اساس قواعد مشخص» است.

بخش سوم

الگوی مفهومی شفافیت تراکنش‌های بانکی

همانطور که در بخش قبلی تصریح شد، شفافیت و رصد تراکنش‌های بانکی، لازمه شناسایی جریان مالی اقتصاد و در نتیجه، هدایت نقدینگی به سمت فعالیت‌های مولد و جلوگیری از فرار مالیاتی است؛ بررسی‌های کارشناسی و تامل در تجربیات جهانی حاکی از آن است که این مهم با تقسیم حساب‌های بانکی به دو دسته حساب شخصی و حساب تجاری، به گونه‌ای که هر فعالیت شخصی تنها در حساب‌های شخصی و هر فعالیت تجاری تنها در حساب‌های تجاری انجام بگیرد، قابل اجراست.

در فعالیت‌های شخصی، عموماً به جز چند تراکنش معدود در سال، گردش مالی ماهانه پایین است؛ آن تراکنش‌های معدود نیز به خرید یا فروش مسکن یا خودرو یا ... مربوط شده که به ندرت انجام می‌شوند. اما فعالیت‌های تجاری، عموماً گردش مالی ماهانه زیادی دارند. نمودارهای زیر این الگوهای متفاوت را نشان می‌دهد:

اما در این زمینه، باید از سازوکار هوشمندی استفاده نمود که در آن، خود افراد به صورت اختیاری، فعالیت‌های شخصی خود را با حساب شخصی و فعالیت‌های تجاری خود را با حساب تجاری انجام دهند. با تعریف دو نوع حساب شخصی و تجاری و اعمال ویژگی‌هایی بر روی آن‌ها، شرایطی ایجاد می‌شود که خود افراد به صورت داوطلبانه، برای انجام فعالیت‌های شخصی از حساب شخصی و برای فعالیت‌های

تجاری از حساب تجاری استفاده کنند و به این ترتیب، جریان مالی اقتصاد در گام اول شفاف تر از گذشته شود. این ویژگی‌ها عبارتند از:

حساب شخصی: در مورد این حساب‌ها یک آستانه شفافیت در نظر گرفته می‌شود. اگر مجموع تراکنش‌های ماهانه شخص کمتر از این آستانه بود، نیازی به اظهار موضوع تراکنش وجود ندارد. اما اگر این مجموع، در یک ماه از آستانه‌ی مد نظر عبور کرد، به ازای همه‌ی تراکنش‌های بالاتر از آستانه، فرد باید موضوع هر تراکنش را به محض انجام آن تراکنش اظهار کند.

حساب تجاری: در مورد این حساب‌ها هیچ آستانه‌ای وجود ندارد. اما تمام تراکنش‌های این حساب‌ها باید به صورت سه ماه یکبار (منطبق بر اظهارنامه‌های فصلی) برای سازمان امور مالیاتی شفاف شوند.

در واقع حساب شخصی (خانوار) برای درآمد و مخارج متعارف یک شخص (خانوار) در طول سال و حساب تجاری برای انجام تراکنش‌های مربوط به کسب و کار تجاری (مشاغل حقیقی و حقوقی) استفاده شود. لذا به‌طور پیش فرض، تمامی حساب‌ها، حساب شخصی محسوب می‌شوند؛ مگر آنکه فردی (حقیقی یا حقوقی) به‌صورت داوطلبانه نسبت به ثبت یک یا چند حساب خود تحت عنوان حساب تجاری اقدام نماید.

این تقسیم‌بندی با قوانین مالیاتی فعلی کشور نیز سازگار است؛ چرا که در حال حاضر اخذ مالیات از اشخاص حقیقی مبتنی بر درآمد سالانه است و طبق ماده ۹۳ قانون مالیات‌های مستقیم با آن‌ها رفتار می‌شود و مالیات اشخاص حقوقی تجاری مبتنی بر سود سالانه (کسر هزینه‌های قابل قبول و استهلاکات از مجموع درآمد) است و طبق ماده ۱۰۵ قانون مالیات‌های مستقیم از آن‌ها مالیات اخذ می‌شود.

نظام انگیزشی برای تفکیک داوطلبانه حساب

با توجه به اینکه حساب شخصی افراد برای ورودی و خروجی متعارف یک شخص^۱ استفاده

۱. لازم به ذکر است اگرچه اشخاص حقیقی دارای یک حد متعارف درآمد و مخارج هستند اما به صورت موردی نیازمند تراکنش‌هایی با حجم بالا به منظور خرید و فروش مسکن، خودرو و... هستند. این موضوع در طراحی این طرح، مورد توجه قرار گرفته است.

می‌شود، باید برای تراکنش حساب‌های شخصی افراد، محدودیت سقف مجاز تراکنش غیر شفاف ماهانه در نظر گرفته شود. به این معنا که در محدوده پایین‌تر از سقف تراکنش، کلیه تراکنش‌های شخصی می‌تواند به صورت غیر شفاف و بدون تأخیر (آنی) انجام شود. اما در صورتی که مجموع تراکنش‌های ماهانه شخص از سقف مجاز بیشتر شود، فرد وارد ناحیه شفاف شده و بایستی موضوع این تراکنش‌ها را شفاف نماید. در مقابل، تراکنش‌های تجاری دارای محدودیت سقف تراکنش نیستند؛ اما کلیه تراکنش‌ها بایستی از طریق اظهارنامه مالیاتی شفاف شوند.

بنابراین در صورت تفکیک حساب‌ها به شخصی و تجاری، می‌توان نظام انگیزی افراد برای انتخاب بین این دو نوع حساب را به صورت زیر تبیین کرد:

- اشخاص حقیقی که دارای منبع درآمد مشخصی هستند و تراکنش‌های آن‌ها در یک مقدار تقریباً ثابت نوسان می‌کند، از حساب شخصی استفاده می‌کنند و تراکنش‌های خود را به صورت غیر شفاف و بدون تأخیر انجام می‌دهند. در صورتی که مجموع تراکنش‌های این افراد از سقف مجاز بیشتر شود (به عنوان مثال تراکنش فروش مسکن داشته باشند) به صورت موردی باید آن‌ها را شفاف کنند. البته ممکن است برخی مشاغل بسیار کوچک نیز همچنان بتوانند با حساب‌های شخصی خود به فعالیت ادامه دهند.
- اشخاص (حقیقی / حقوقی) که نیاز به تعداد زیاد تراکنش با حجم بالا دارند، به دلیل سختی استفاده از حساب شخصی برای امور کاری، اقدام به ثبت داوطلبانه یک یا چند حساب خود تحت عنوان حساب تجاری می‌نمایند. در این حالت شخص دارای کسب‌وکار این محدودیت را می‌پذیرد که بایستی کلیه تراکنش‌های بانکی خود را شفاف نماید؛ ولی در عوض امکان تعداد زیاد تراکنش در حجم بالا را به دست می‌آورد. لازم به ذکر است اشخاص حقیقی دارای کسب‌وکار (مشاغل و یا سهامداران شرکت‌ها) همچنان می‌توانند تعدادی حساب شخصی برای امور روزمره خود داشته باشند.

بخش چهارم

تجربه کانادا در شفافیت تراکنش‌های بانکی

در یک تقسیم‌بندی کلی حساب‌های بانکی در کانادا به دو دسته تقسیم می‌شود:

(یک) حساب‌های ثبت‌نشده: این نوع حساب‌ها (جاری و پس‌انداز) به نوعی حساب شخصی هستند و در ازای تعداد تراکنش‌ها و یا سود تعلق گرفته به آن، مشمول مالیات یا اعمال هزینه برای صاحب حساب می‌شود.

(دو) حساب‌های ثبت‌شده: این نوع حساب‌ها (جاری و پس‌انداز) نزد دولت به عنوان حساب‌های خزانه ثبت می‌شوند و می‌توان گفت جایگاه حساب‌های تجاری را برای اشخاص دارند. دولت کانادا نسبت به این نوع حساب‌ها محدودیت‌هایی همچون تعیین سقف سپرده‌گذاری، عدم امکان انتقال آنلاین مبلغ از این حساب به سایر حساب‌ها اعمال کرده است. در عین حال، حساب‌های ثبت‌شده معمولاً معاف از مالیات هستند؛ لذا اشخاص با هدف کاهش هزینه‌های مالی امور تجاری خود اقدام به افتتاح این نوع حساب‌ها می‌کنند.

نظام مالیاتی و بانکی کانادا

مطابق قوانین مالیاتی کانادا همه اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند هر ساله نوع و میزان درآمد ناشی از فعالیت‌های اقتصادی خود را به سازمان امور مالیاتی کانادا (CRA) اظهار کنند. با توجه به اینکه همه فعالیت‌های اقتصادی چه در قالب استخدامی و چه در قالب خوداشتغالی باید اظهار شوند، به دلیل حمایت‌هایی که دولت کانادا از فعالیت‌های تجاری (به‌خصوص فعالیت‌های مولد) انجام می‌دهد، افراد تمایل دارند کار خود را در قالب یک فعالیت تجاری ثبت و اظهار کنند.

نظام بانکداری کانادا نیز به گونه‌ای طراحی شده که هزینه حساب‌های تجاری بسیار کمتر از

هزینه حساب‌های جاری اشخاص است؛ بنابراین این نوع تفکیک بین حساب‌ها موجب شده تا افراد شاغل ترجیح دهند کسب‌وکار خود را با گرفتن مجوزهای لازم به صورت تجاری انجام دهند و از مزایای حساب‌های تجاری استفاده کنند. باز کردن حساب‌های تجاری شرایط خاصی داشته و نیاز به مجوز و شماره پروانه کسب‌وکار دارند.

رصد تراکنش‌های بانکی

مؤسسات مالی و بانکی در کانادا موظف به ارسال اطلاعات تراکنش‌های دریافتی بالای ۱۰ هزار دلار به سازمان امور مالیاتی این کشور هستند.^۱ طبق مقررات کانادا این مؤسسات می‌بایست گزارش‌های مربوط به تراکنش‌های بیشتر یا مساوی ۱۰ هزار دلار را ظرف مدت ۱۵ روز کاری به این نهاد ارسال کنند.

سیستم تسویه پرداخت‌ها در کانادا علاوه بر آستانه ۱۰ هزار دلار قادر به دسته بندی یا غربالگری داده‌های مربوط به تراکنش‌های بالای ۵۰ هزار دلار است. اطلاعات این سیستم نشان می‌دهد که تراکنش‌های با مبالغ بالا به لحاظ تعداد حدود یک درصد کل تراکنش‌ها و به لحاظ مبلغ ۹۴ درصد کل تراکنش‌ها را تشکیل می‌دهد.

سازمان امور مالیاتی کانادا از این اختیار برخوردار است که بدون دریافت حکم از دادگاه اقدام به فریز کردن حساب‌های بانکی کند. این نهاد در مواردی مثل شرایطی که فرد بدهکار مالیاتی بوده یا اعلام ورشکستگی کرده است، از این اختیار استفاده می‌کند.

علاوه بر سازمان امور مالیاتی، در بانک‌های کانادا یک گروه خبره به صورت دائمی جهت رصد تراکنش‌ها مستقر هستند. این گروه در صورت مشاهده فعالیت غیرمعمول بانکی، این اختیار را دارد که حساب فرد را بلوکه کند. فرد برای خارج کردن حساب خود از این حالت یا باید برای ارائه توضیحات با بانک تماس بگیرد یا حضوراً به بانک مراجعه کند.

۱. آستانه تراکنش دریافتی ۱۰ هزار دلار نیز به این معنا است که اگر در یک روز کامل (یعنی ۲۴ ساعت) مجموع کل حجم تراکنش‌های انجام شده از این مقدار عبور کند، گزارش این تراکنش توسط موسسه‌های مالی الزامی است.

در مورد حساب‌های بانکی، هر بانک فقط به اطلاعات حساب‌ها نزد خود آن بانک دسترسی دارد و به اطلاعات حساب‌های فرد نزد سایر بانک‌ها دسترسی ندارد. اما برای رصد تراکنش‌های بانکی هر فرد، همه‌ی اطلاعات حساب‌های فرد جمع شده‌اند. در کانادا کدی تحت عنوان کد بیمه اجتماعی^۱ یا شماره بیمه اجتماعی برای اداره برنامه‌های مختلف دولتی وجود دارد که برای هر فرد منحصرأ صادر می‌شود. جمع این اطلاعات فردی، نقش بسیار مؤثری در افزایش سرعت پردازش اطلاعات داشته است.

به‌طور خلاصه سازمان امور مالیاتی کانادا وظایف زیر را بر عهده دارد^۲:

- دریافت و تحلیل گزارش تراکنش‌ها
  - گزارش اطلاعات مرتبط با پول‌شویی‌های کشف‌شده به مراکز قانونی
  - افزایش آگاهی عمومی نسبت به پول‌شویی
  - اطمینان از گزارش تراکنش‌های بزرگ توسط سازمان‌های مالی
- نهادهایی که باید به سازمان امور مالیاتی کانادا گزارش دهند^۳ عبارت‌اند از:
- حسابدارها
  - شرکت‌های خاصی که زیر نظر وزارت خانه معینی در دولت نیستند^۴.
  - همه بانک‌های کانادایی، بانک‌های خارجی موجود در کانادا^۵

---

1. social insurance number (SIN)

2. Page 5/ Report of the auditor General of Canada to the House of Commons.

3. Reporting entities

4. Where existing today, as in Canada they report to the sovereign governments in the states where they operate. In Canada, the term may refer to any government agency, created by statute, which does not report to a government Ministry. CN Rail and the Ontario Heritage Foundation, for instance, are under Canadian Law "Crown Agencies".

5. All Canadian banks, foreign banks in Canada, and full service and lending foreign bank branches in Canada.

- تعاونی‌های خدمات مالی، اتحادیه (موسسه) پس‌انداز و اعتباری^۱
- شرکت‌های معتمد^۲ (بانک‌ها یا شرکت‌هایی مشابه مشاوران املاک در ایران که در حوزه مالی و بانکی کار می‌کنند).

بنابراین همه نهادهای مالی که به آن‌ها اشاره شد، مستلزم تکمیل گزارش‌های مربوط به تراکنش‌های خاص و ارسال آن‌ها به سازمان امور مالیاتی کانادا هستند. گزارش‌های تراکنش‌های مالی به سازمان امور مالیاتی کانادا جهت تجزیه و تحلیل آن‌ها و بررسی صحت گزارش‌ها برای اجرا قانون مربوط به تخلفات استفاده می‌شود. نهادهای گزارش دهنده موظفند که تا نهایتاً ۳۰ روز گزارش هرگونه تراکنش مشکوکی (پول‌شویی یا تأمین مالی تروریست) را به سازمان امور مالیاتی کانادا گزارش کنند.

---

1. Financial services cooperatives, savings and credit unions and caisses populaires that are regulated by a provincial Act; as well as credit union centrals when they provide services to anyone other than a member institution.

2. Trust companies and loan companies that are regulated under the federal Trust and Loan Companies Act, or that are regulated by a provincial Act that is equivalent to the Trust and Loan Companies Act.

بخش پنجم

تجربه آمریکا در شفافیت تراکنش‌های بانکی

قوانین مالیاتی آمریکا تا حد زیادی شبیه قوانین مالیاتی کانادا است. مطابق قوانین مالیاتی در آمریکا همه اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند هر سه ماه یک بار، نوع و میزان درآمد ناشی از فعالیت‌های اقتصادی خود را اظهار کنند که به صورت تخمینی از آن‌ها مالیات گرفته می‌شود. در انتهای سال نیز اشخاص حقیقی و حقوقی موظفند فرم مالیاتی تسلیم نمایند و در صورتی که در طول سال مالیات بیشتری داده باشند یا سطح درآمدشان از مقدار مشخصی پایین‌تر باشد، اداره مالیاتی، مبلغی را به آن‌ها برمی‌گرداند.

با توجه به اینکه همه فعالیت‌های اقتصادی چه در قالب استخدامی و چه در قالب خوداشتغالی باید اظهار شوند، به دلیل حمایت‌هایی که دولت آمریکا از فعالیت‌های تجاری (بخصوص فعالیت‌های مولد) انجام می‌دهد، افراد تمایل دارند کار خود را در قالب یک فعالیت تجاری ثبت و اظهار کنند.

نظام بانکداری آمریکا به گونه‌ای طراحی شده که هزینه حساب‌های تجاری بسیار کمتر از هزینه حساب‌های عادی است؛ بنابراین این نوع تفکیک بین حساب‌ها موجب شده تا افراد شاغل ترجیح دهند کسب‌وکار خود را با گرفتن مجوزهای لازم به صورت تجاری انجام دهند و از مزایای حساب‌های تجاری استفاده کنند.

در مورد حساب‌های بانکی نیز هر بانک فقط به اطلاعات حساب‌ها نزد خود آن بانک دسترسی دارد و به اطلاعات حساب‌های فرد نزد سایر بانک‌ها دسترسی ندارد. برای رصد تراکنش‌های بانکی افراد، در بانک سامانه‌هایی وجود دارد که تراکنش‌های مشکوک را به شبکه برخورد با جرایم مالی^۱ گزارش می‌کند و در شرایطی نیز سامانه می‌تواند حساب بانکی افراد را بلوکه کند، در نتیجه فرد باید به بانک مراجعه کرده و توضیحات لازم را ارائه کند.

1. Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN)

در آمریکا برای افراد حقیقی کدی تحت عنوان شماره تامین اجتماعی^۱ و برای کارفرمایان کدی تحت عنوان شماره شناسایی کارفرمایان^۲ وجود دارد که منحصر به فرد است. تجمیع این اطلاعات نقش بسیار مؤثری در افزایش سرعت پردازش اطلاعات مالی اشخاص داشته است.

تا قبل از سال ۲۰۰۵ اطلاعات بعضی از تراکنش‌های مالی جهت آنالیز و بررسی تنها در اختیار شبکه برخورد با جرایم مالی بودند، اما از آن پس این اطلاعات هم برای سرویس درآمد داخلی^۳ (نقش اداره مالیاتی آمریکا را دارد) ارسال می‌شود. اگر این اداره به افراد مشکوک شود یا تخلف مالیاتی گزارش شود، درخواست دسترسی به اطلاعات بانکی اشخاص را می‌کند. یکی از مکانیزم‌های کشف فرار مالیاتی که در آمریکا مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ مکانیزم موسوم به سوت زنی است. مطابق قوانین آمریکا برای کسانی که فرارهای مالیاتی را کشف و گزارش کنند، ۱۵ تا ۳۰ درصد مبلغ گزارش شده، پاداش فرد گزارش دهنده است. این مکانیزم در کنار رصد تراکنش‌های بانکی، موجب می‌شود تا ریسک انجام فعالیت‌های اقتصادی بدون مجوز به شدت افزایش پیدا کند و افراد تمایل بیشتری برای شفافیت اقتصادی داشته باشند.

مقابله با پولشویی

در آمریکا تراکنش‌های مشکوک به پولشویی و تامین مالی تروریسم از طریق نهادهای مختلف رصد می‌شوند. در همه بانک‌های آمریکا سامانه‌های رهگیری تراکنش‌ها یا نظارت بر تراکنش‌ها پیاده‌سازی شده که توسط خود بانک یا شرکت‌های نوپا در زمینه تکنولوژی‌های نظارتی^۴، راه‌اندازی شده است.

-
1. Social Security number (SSN)
  2. (Employer Identification Number (EIN)
  3. Internal Revenue Service (IRS)
  4. Regulatory technology

علاوه بر این، شبکه برخوردار با جرایم مالی برای جلوگیری از پولشویی در آمریکا فعالیت‌های گسترده‌ای دارد که تحت نظر معاونت تروریسم و اطلاعات مالی وزارت خزانه‌داری این کشور است. این مرکز مأمور است جهت پیشگیری و تشخیص پولشویی و نیز تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی فعالیت کند. این مرکز همچنین مسئول تشخیص تخلف نهادهای مالی از قانون اسرار بانکی^۱ و قانون میهن دوستی آمریکا^۲ است. این مرکز برای اطمینان از اینکه افراد و نهادها در فعالیت‌هایشان به قوانین ضد پولشویی و تأمین مالی تروریسم پایبند باشند، گزارش‌هایی را دریافت می‌کند که این گزارش‌ها در پایگاه داده وب سی‌بی‌آراس^۳ ذخیره می‌شود.

به‌طور خلاصه شبکه برخوردار با جرایم مالی که کار اصلی خود را دنبال کردن پول می‌داند، گزارش‌های زیر را دریافت می‌کند:

- دریافت گزارش حساب‌های بانکی خارجی بالای ۱۰۰۰۰ دلار شهروندان آمریکایی
  - گزارش فعالیت مشکوک (به عنوان مثال نقل و انتقال زیر آستانه ۱۰۰۰۰ دلار با هدف عدم گزارش‌دهی)
  - گزارش نقل و انتقال بین‌المللی پول با ابزارهای پولی مانند تراول چک
  - گزارش تراکنش ارز: هرگونه سپرده‌گذاری، خروج سپرده، مبادله پول، هر پرداخت یا انتقال پول بیش از ۱۰ هزار دلار (لازم به ذکر است اگر مجموع معاملات چندگانه در یک روز کاری بیش از ۱۰ هزار دلار باشد نیز باید گزارش شود)
- همه نهادهای مالی از قبیل بانک‌ها، کازینوها، کسب‌وکار خدمات پولی^۴ و شرکت‌های بیمه ملزم به تکمیل گزارش و ارسال آن‌ها به شبکه برخوردار با جرایم مالی هستند.

---

1. Bank Secrecy Act

2. USA Patriot Act

3. Web Currency and Banking Retrieval System (WebCBRS)

4. Money services business

به‌طور کلی شناسایی تراکنش‌های مشکوک به فعالیت‌های پولشویی و تامین مالی تروریسم از طریق آنالیز داده‌های تراکنش‌ها با استفاده از پردازش‌های مبتنی بر قواعد مشخصی شناسایی می‌شوند. برخی از این قواعد عبارت‌اند از:

- انتقال بزرگ به موسسات خیریه‌ای بدون هیچ دلیل ظاهری
- مشتری چندین حساب را تحت یک یا چند نام باز می‌کند
- مشتری در مدت کوتاهی سپرده‌های متعددی زیر آستانه ۱۰ هزار دلار را به یک حساب واریز کند
- تراکنش مشتری با ماهیت کسب‌وکارش مطابقت نداشته باشد.
- پرداخت‌های مکرر به/از طرف شخص ثالث غیرمجاز
- معاملات مکرر روزانه (به عنوان مثال، اخذ پول بیش از حد از دستگاه خودپرداز)

به‌طور کلی آنالیز همه اطلاعات پایگاه داده تراکنش‌ها کار دشواری است و معمولاً برای ساده‌تر شدن این کار، از غربال اطلاعات از طریق آستانه گذاری حجم تراکنش‌ها استفاده می‌شود. در آمریکا نهادهای مالی گزارش دهنده باید تراکنش‌های با مقادیر بالاتر از ۱۰ هزار دلار را برای آنالیز به شبکه برخورد با جرایم مالی ارسال کنند. تراکنش‌های زیر ۱۰ هزار دلار نیز در صورتی که مشکوک باشد، گزارش می‌شوند. آستانه تراکنش ۱۰ هزار دلار به این معنا است که اگر در یک روز کامل مجموع کل حجم تراکنش‌های انجام داده‌شده از این مقدار بیشتر شود، باید گزارش شوند.

این مقدار حجم تراکنش می‌تواند در یک یا چند تراکنش و طی یک دوره ۲۴ ساعته انجام شود. به عنوان مثال اگر فردی در ساعت ۹ صبح، ۶ هزار دلار نقدی در حسابش سپرده‌گذاری کند و در ساعت ۲ بعد از ظهر برای پرداخت وام نقدی به مبلغ ۵ هزار دلار به بانک مراجعه نماید، مجموع این دو تراکنش بالاتر از ۱۰ هزار دلار است و باید گزارش شود^۱

1. Source: Guide to U.S. Anti-Money Laundering Requirements

بخش نهم

طرح پیشنهادی شفافیت تراکنش‌های بانکی برای ایران

در این بخش، طرح پیشنهادی برای شفافیت تراکنش‌های بانکی که می‌تواند در ایران اجرایی شود، ارائه شده است؛ طرح مذکور حاصل بررسی تجربیات جهانی، مطالعات کارشناسی، تحقیقات میدانی و مباحثه با خبرگان این حوزه بوده است.

پیش فرض‌های طرح پیشنهادی

یک) به صورت پیش فرض، تمامی حساب‌ها، حساب شخصی محسوب شده و هر حساب شخصی بایستی به یک کد ملی مشخص متصل شود. به دلیل آنکه در این طرح، حساب شخصی دارای محدودیت‌هایی است، هر شخص (حقیقی/حقوقی) در صورتی که کد مالیاتی (کد اقتصادی) یکتا دریافت نماید می‌تواند حساب خود را به عنوان حساب تجاری ثبت نماید. همانند حساب‌های شخصی، کلیه حساب‌های تجاری نیز بایستی به یک کد مالیاتی یکتا متصل شوند.

دو) مجموع تمامی حساب‌های متصل به یک کد ملی/کد مالیاتی یکتا، به عنوان حساب شخصی یا تجاری فرد (یا شرکت) در نظر گرفته می‌شود. مجموعه این حساب‌ها، از نظر ورودی و خروجی بایستی قابلیت رصد یکپارچه داشته باشند.

سه) تبصره ۵ ماده ۱۶۹ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم به منظور دسترسی سازمان امور مالیاتی به اطلاعات حساب‌های بانکی باید اجرا شود.

قواعد حاکم بر حساب‌های شخصی / خانوار

یک) سقف مجاز مجموع تراکنش حساب‌های شخصی (ورودی یا خروجی)، در ابتدای اجرای طرح برای همه افراد عدد ثابت ۱۰۰ میلیون تومان در ماه است. این عدد در مراحل

بعدی وابسته به اظهار درآمد میانگین ماهانه توسط فرد، بین افراد متفاوت خواهد بود.

- هر شخص بایستی در هر سال، مجموع درآمدهای ماهانه‌ی خود (شامل حقوق و دیگر درآمدها) را «اظهار درآمد میانگین» نماید. بر مبنای این اظهار و بر اساس نظام پلکانی مالیات فعلی کشور که در ماده ۱۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم ذکر شده است^۱، از فرد، مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی اخذ می‌شود. البته از آنجایی که عدد اظهار شده، تخمین فرد از درآمد خود است، در صورتی که درآمد تحقق‌یافته‌ی شخص از عدد اظهار شده پایین تر بود، می‌تواند با مراجعه به اداره‌ی مالیات و ارائه‌ی اسناد مثبت، مالیات پرداخت شده‌ی اضافی را مسترد کند.
- سقف مجاز مجموع تراکنش در مرحله‌ی دوم اجرای طرح، ۱٫۵ برابر میزان درآمد اظهار شده در ماه^۲ برای افراد تعیین می‌شود. ۱٫۵ برابر کردن این ناحیه برای حساب‌های شخصی بدین منظور است که اولاً دقت درآمد اظهاری شخص نمی‌تواند صد در صد صحیح باشد و همواره با مقداری خطا همراه است. ضمناً بسیاری از افراد به نزدیکان خود تراکنش‌های قرض یا هدیه محدود انجام می‌دهند که در اینجا نیازی نیست برای حاکمیت شفاف شود. در مقابل ارائه این ضریب برای افزایش ناحیه غیرشفاف، مقاومت اجتماعی در برابر طرح را کاهش می‌دهد.
- این نوع قاعده‌گذاری دارای ویژگی خودکنترلی است؛ بدین معنا که فرد بایستی بین دو گزینه یکی را انتخاب کند که هر یک تبعات خاص خود را به همراه

۱. درآمد تا میزان سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد مشمول مالیات سالانه نسبت به مازاد سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به نرخ بیست درصد (۲۰٪)، تا میزان یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد مشمول مالیات سالانه نسبت به مازاد سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به نرخ بیست درصد (۲۰٪)، تا میزان دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد مشمول مالیات سالانه نسبت به مازاد یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به نرخ بیست و پنج درصد (۲۵٪)، تا میزان یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد مشمول مالیات سالانه نسبت به مازاد دویست و پنجاه میلیون (۲۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال به نرخ سی درصد (۳۰٪)، نسبت به مازاد یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد مشمول مالیات سالانه به نرخ سی و پنج درصد (۳۵٪)

۲. اظهار درآمد میانگین و محاسبه مالیات برای هر حساب شخصی به صورت سالانه است؛ اما آستانه شفافیت به صورت ماهانه (با تقسیم مبلغ سالانه به ۱۲) محاسبه می‌شود. این امر به دلیل آنست که طرح شفافیت تراکنش‌ها بایستی نسبت به تراکنش‌ها، فعال عمل کند. اگر عبور از سقف مجموع تراکنش‌ها، بر مبنای سال باشد؛ حاکمیت تا پایان سال هیچ اطلاعاتی از تراکنش‌های شخص نخواهد داشت.

دارد. اگر فرد درآمد خود را «کم اظهاری» کند، قاعدتاً سقف تراکنش‌های مجاز وی محدود خواهد شد که مشکلاتی را برای فرد ایجاد می‌کند. اگر فرد اقدام به «بیش اظهاری» کند در پلکان مالیاتی بالاتری قرار گرفته و باید مالیات بیشتری پرداخت نماید. بنابراین با طراحی چنین سازوکار خودکنترلی، فرد به سمتی هدایت می‌شود که میزان واقعی درآمد خود را اظهار نماید.

دو) در صورتی که مجموع تراکنش‌های حساب شخصی در یک ماه از سقف مجاز عبور کند، تراکنش‌های بعدی وارد ناحیه شفاف می‌شوند. بنابراین بایستی این تراکنش‌ها برای حاکمیت شفاف شوند. در اینجا منظور از شفافیت، شفاف شدن محتوای تراکنش فرد برای حاکمیت (بانک مرکزی) است که مبتنی بر اظهار فرد انجام می‌شود. به منظور شفاف کردن تراکنش بیش از سقف مجاز، شخص بایستی در هنگام واریز یا برداشت مبلغ تراکنش شده، یکی از گزینه‌های موجود در سامانه جامع تراکنش‌های بانکی (به‌عنوان مثال فروش مسکن، قرض، هدیه و...) را انتخاب نماید؛ در غیر این صورت امکان واریز یا برداشت مبلغ در حساب شخص وجود نخواهد داشت. در واقع با این کار به هر تراکنش یک برچسب محتوایی الصاق خواهد شد. بنابراین می‌توان از روی محتوای تراکنش‌ها تا حد زیادی جریان کالا در کشور را نیز رصد کرد.

سه) سقف مجاز مجموع تراکنش حساب‌های شخصی در ورودی به حساب و خروجی از حساب به صورت جداگانه اعمال می‌شود. به‌عنوان مثال اگر مجموع تراکنش‌های ورودی به حساب فردی تا نیمه ماه از سقف مجاز عبور کرد، اما مجموع تراکنش‌های خروجی از حسابش همچنان زیر سقف مجاز بود، این فرد باید تراکنش‌های ورودی را شفاف کند، اما نیازی به شفاف کردن تراکنش‌های خروجی ندارد.

چهار) سامانه جامع تراکنش‌های بانکی به فرد این امکان را می‌دهد که فهرست تمام تراکنش‌های ماه جاری خود را مشاهده کند. همچنین امکان شفاف کردن تراکنش‌های گذشته در این سامانه وجود دارد. به‌عنوان مثال اگر فردی در ابتدای ماه یک تراکنش

بزرگ ۸۰ میلیونی انجام داده که آن را شفاف نکرده است، پس از رسیدن به سقف مجاز ۱۰۰ میلیونی می‌تواند آن تراکنش ۸۰ میلیونی را شفاف کند تا دوباره به‌اندازه‌ی ۸۰ میلیون تومان امکان انجام تراکنش غیر شفاف داشته باشد.

پنج) به‌طور کلی تراکنش‌های حساب شخصی (ورودی و خروجی)، هرکدام عواقبی دارد که عملاً می‌تواند از اظهار خلاف واقع جلوگیری نماید. لازم به ذکر است برخی از تراکنش‌ها هم‌اکنون نیز برای حاکمیت شفاف هستند؛ مانند حقوق کارمندان دولت، تسهیلات پرداختی به فرد از سیستم بانکی، سود سپرده بانکی، مستمری‌بگیران و سود سهام. با اجرای طرح، این‌گونه موارد می‌توانند به‌مرور به‌عنوان تراکنش استاندارد^۱ (فاکتور الکترونیک) شناخته‌شده و بدون محدودیت در ناحیه شفاف، انجام شوند. انواع تراکنش‌های حساب‌های شخصی در ادامه آمده است:

الف- حقوق و دستمزد (درآمد): در صورتی که ورودی حساب به‌عنوان حقوق و دستمزد ثبت شده باشد؛ مشمول مالیات بر درآمد حقوق طبق ماده ۸۲ قانون مالیات‌های مستقیم و با نرخی که در ماده ۸۴ قانون مالیات‌های مستقیم ذکر شده، اخذ خواهد شد.

ب- قرض و رهن: شخص قرض دهنده و قرض گیرنده، در سامانه جامع تراکنش‌های بانکی اظهار می‌کنند که این وجه بابت قرض است و مدت‌زمان بازپرداخت آن را نیز مشخص می‌کنند. سقف زمانی قرض حداکثر ۵ سال است. حال در سیستم بانکی شخص دوم به شخص اول مقروض است و در صورتی که در سررسید قرض مذکور، تراکنش بازپرداخت قرض را انجام ندهد؛ شخص اول می‌تواند حکم اجرایی به‌منظور برداشت این وجه از حساب طرف مقابل دریافت نماید. این سازوکار عملاً موجب می‌شود کسی که اقدام به خرید-فروش سکه یا دیگر موارد غیرمجاز می‌نماید، نتواند تراکنش خود را در قالب قرض ثبت نماید.

۱. در واقع تراکنش استاندارد یک تراکنش شفاف است که به دلیل مشخص بودن منشأ و نوع آن برای حاکمیت (به عنوان مثال اعطای تسهیلات و سود سپرده) نیازی به ارائه اسناد توسط شخص ندارد. لازم است رویکرد نظام بانکی و مالیاتی کشور به نحوی باشد که عمده تراکنش‌های شفاف در مسیری تدریجی به تراکنش‌های استاندارد تبدیل شود.

ج- هدیه: مطابق قانون مالیات‌های مستقیم، هدیه جزو درآمدهای اتفاقی بوده و بر اساس قانون مالیات‌های مستقیم مشمول ماده ۱۱۹ خواهد شد.^۱

د- خرید و فروش دارایی (خودرو، مسکن، ارز، سکه و دیگر اموال): در صورتی که فردی مبالغ زیادی خرید و فروش دارایی انجام دهد، باید به‌عنوان مورد مشکوک بررسی شود، زیرا چنین فردی احتمالاً دارای کسب‌وکاری است که تراکنش‌های آن را با حساب غیرتجاری انجام می‌دهد. علاوه بر این، لازم است بر خرید و فروش دارایی، مالیات بر عایدی سرمایه وضع شود.

ه- برداشت و واریز نقدی: از آنجایی که پول نقد مهم‌ترین وسیله‌ی پول‌شویی است، همراه داشتن مبالغ زیاد از پول نقد باید ممنوعیت قانونی داشته باشد. البته در ماده ۷ دستورالعمل «نحوه گزارش واریز نقدی وجوه بیش از سقف مقرر» ابلاغی بانک مرکزی آمده است که موسسه اعتباری موظف است نرم‌افزارهای خود را به‌گونه‌ای طراحی نماید که علاوه بر ثبت کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های نقدی در آن، امکان پرداخت وجوه نقد بیش از ۱۵ میلیون تومان به مشتری را غیرممکن سازد. در صورتی که مشتری بر دریافت وجوه نقد بیش از سقف مقرر اصرار داشت، موسسه اعتباری باید مراتب را به واحد اطلاعات مالی گزارش دهد. همچنین واریز نقدی به حساب شخص جزو درآمد محسوب شده و مشمول ماده ۱۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم است.

و- ارث: ورودی حساب ناشی از ارث، مشمول ماده ۱۷ قانون مالیات‌های مستقیم می‌شود.

ز- اجاره‌بها: درآمد حاصل از اجاره‌داری مطابق مواد ۵۲ تا ۵۴ مالیات‌های مستقیم مشمول مالیات بر اجاره‌بها می‌شود.

۱. در مورد تراکنش قرض و هدیه باید گفت در صورتی که شخصی تعداد زیادی (غیر معمول) از این تراکنش‌ها را ثبت نماید؛ باید به عنوان مورد مشکوک توسط سیستم مبارزه با پولشویی کشور مورد بررسی قرار گیرد.

و- سایر: در صورتی که تراکنش فرد مشمول هیچ‌یک از گزینه‌های اظهار نبود، می‌تواند از گزینه‌ی سایر به همراه ارائه‌ی توضیحات کافی و اسناد مثبته استفاده کند. البته به جهت اطمینان از اینکه فرد به غلط از این گزینه استفاده نکند، باید به مراکز مجاز مراجعه کند تا برای او گزینه‌ی سایر را ثبت نمایند. مسئولیت ثبت اشتباه گزینه‌ی سایر به عهده‌ی مرکز و کارشناسی است که این گزینه را برای او ثبت کرده است.

- مراکز مجاز در ابتدا بانک‌ها هستند. اما در مراحل بعدی شرکت‌های دیگر هم می‌توانند برای این کار مجوز دریافت کنند.

- سازوکار مطرح شده می‌تواند به تدریج خلاءهای احتمالی گزینه‌های تراکنش‌ها را جبران نماید. به این صورت که گزینه‌های سایر ثبت شده به صورت مستمر رصد می‌شوند و تراکنش‌های پر تکرار به گزینه‌ها اضافه می‌گردند.

شش) همواره فرض بر صحت اظهارات افراد است. اما اگر به هر نحوی اثبات شود که فرد کتمان کرده است، ۳۰ درصد از مبلغ تراکنش به عنوان جریمه اخذ خواهد شد. به منظور اطلاع از صحت اظهار، در هنگام اظهار فرد باید اسناد مثبته را ارائه کند. نوع مدارک قابل قبول در گام‌های اجرای طرح متفاوت است:

- در گام اول اجرای طرح، ارائه‌ی سند جهت اظهار صرفاً لازم نیست و همین که فرد یکی از گزینه‌های مذکور را انتخاب کند کافی است.

- در گام دوم، ارائه‌ی اسناد مثبته لازم است. اما هر سندی - حتی اگر غیر رسمی باشد - مورد قبول است. در این گام فرد کافی است تصویر فاکتور دستی یا قولنامه یا ... را بر روی سامانه جامع تراکنش‌ها بارگذاری کند. از آنجایی که بررسی چنین اسنادی نیاز به رؤیت کارشناس دارد و به طور خودکار توسط کامپیوتر شدنی نیست، در این مرحله به صورت تصادفی برخی از اسناد توسط کارشناس بررسی می‌شود. در صورت غیر معتبر بودن سند به فرد

اطلاع داده می‌شود و مهلتی برای او تعیین می‌شود که سند معتبر را بارگذاری نماید. همچنین در صورت اثبات جعلی بودن سند، فرد مشمول مجازات ماده ۲۰۱ قانون مالیات‌های مستقیم می‌گردد.

- در گام‌های بعدی اجرای طرح، اسناد مثبت‌ه باید استاندارد باشند که البته این موضوع نیازمند تکمیل سامانه‌های دیگر اطلاعاتی است. به عنوان مثال در صورت راه‌اندازی سامانه جامع املاک و اسکان، تنها سند قابل قبول برای معامله‌ی ملک، ارائه‌ی کد یکتای معامله صادر شده توسط سامانه مذکور خواهد بود.

قواعد حاکم بر حساب‌های تجاری

یک) به منظور تسهیل فعالیت‌های تجاری شفاف در کشور، تراکنش‌های حساب تجاری بدون محدودیت سقف مجاز تراکنش است.

دو) تمامی دارندگان حساب‌های تجاری بایستی در فواصل ۳ ماهه، همزمان با اظهارنامه مالیات بر ارزش افزوده، اظهارنامه معاملات فصلی موضوع ماده ۱۶۹ قانون مالیات‌های مستقیم را به همراه اسناد و مدارک مثبت‌ه (فاکتور معاملات) به سازمان امور مالیاتی ارائه نمایند. در صورت عدم شفاف‌سازی، مشمول جریمه‌های موضوع ماده ۱۶۹ قانون مالیات‌های مستقیم می‌شوند.

اگر چنانچه وضع اجتماع، وضع اقتصادی کشور مثل یک خانه‌ی بی درودروازه‌ای بود که هر که خواست آمد، هر جور خواست عمل کرد، هر چه خواست برد، خورد، خب معلوم است، انسانِ نجیبِ شایسته‌ی متینی که می‌خواهد از راه حلال ارتزاق کند، طبعاً جلو نمی‌آید. شفاف‌سازی، شرط اصلی این فسادستیزی است؛ باید شفاف‌سازی بشود.

بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی - ۲۰ اسفند ۱۳۹۲

تهیه شده در اندیشکده اقتصاد مقاومتی